

Nr 723.

Av herr Cassel m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld.

Vid 1950 års riksdags första lagutskotts utlåtande nr 30 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland, dels ock i ämnet väckta motioner, finnes fogad en med nr 2 betecknad reservation av herrar Lundgren och Cassel och en med nr 3 betecknad reservation av herr Håstad och fru Gärde Widemar.

Reservanterna Cassel och Lundgren anförde bl. a. följande:

Såsom framhållits i motionerna I: 498 och II: 584 måste det ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt och med hänsyn till eventuellt uppstående internationellrättsliga konsekvenser vara utomordentligt angeläget, att vid genomförande av en så extraordinär åtgärd som en tvångsclearing all rimlig och möjlig hänsyn tages till gällande rätt — till de speciella lagrum, på vilka åtgärden vilar, till vedertagna civilrättsliga regler och till internationellrättsliga normer. Detta är enligt utskottets mening av desto större vikt som Sverige, enligt vad utskottet inhämtat, är det första land som tillgripit tvångsclearing gentemot Tyskland. Våra åtgärder i detta avseende komma att följas med spänd uppmärksamhet och vaken kritik icke bara i Tyskland utan även annorstädes utom våra gränser.

Då prövningen av de mångskiftande och invecklade frågor, som här uppkomma, kräver hög juridisk kompetens, då det avgörande som träffas blir av största betydelse för det allmänna och för enskilda och då statens anspråk vid clearingen, därest de tillgodoses i full utsträckning, komma att i motsvarande grad inkräkta på de enskilda borgenärernas rätt, anser utskottet det skäligt och riktigt, att Kungl. Maj:t uppdrager avgörandet av dessa rättsfrågor åt ett fristående organ av domstolsliknande karaktär. Genom ett sådant förfarande skulle staten fritagas från misstanken att i dessa ärenden ha velat gynna sina egna privaträttsliga intressen. Även utåt och särskilt gentemot de tyska intressenterna skulle ett sådant förfaringsätt vittna om strävan till objektivitet och rättvisa.

I anslutning till motionerna I: 498 och II: 584 anser utskottet att riksdagen bör hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en nämnd bestående av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda om möjligt bland ledamöterna av Konungens högsta domstol, att såsom första och sista instans handlägga och avgöra alla de rättsliga spørsmål, som äro förbundna med tvångsclearingens genomförande, särskilt frågorna om fordrans existens, clearinggillhet och eventuella förmånsrätt. Denna nämnd bör enligt utskottets uppfattning avgöra de uppkomna rättsfrågorna utan av

Kungl. Maj:t och riksdagen lämnade direktiv. Vägledande för nämnden böra vara gällande civilrättsliga, internationellt privaträttsliga och folkrättsliga normer, i den mån sådana finnas, eller eljest allmänna rättsgrundsatser.

Reservanterna herr Håstad och fru Gärde Widemar anförde bl. a. följande:

Såsom utskottet tidigare framhållit är utskottet ense med departementschefen, att Sverige äger en fordran mot Tyskland för det guldparti, som Sverige återställt till Belgien. Däremot är utskottet icke berett att fastslå att denna fordran är av natur att ingå i tvångsclearingen eller, om så likväl skulle befinnas rättsenligt, att utgå med förmånsrätt däri. I vart fall synes det utskottet svårigen kunna hävdas, att denna fordran skall kunna stödjas med hänvisning till cleringlagen. Omständigheterna i samband med den svenska riksbankens köp av det guld, som mottogs 1943 och som sedermera återlämnats till Belgien, ställa denna fordran i en klass för sig. Om fordran nu upptages i clearingen, innebär detta att övriga fordringsägare i denna genom minskad utdelning ha att hålla staten skadeslös för detta omstridda guldköp. Härtill kommer att riksdagen enligt utskottets mening icke är bunden av Washingtonuppgörelsen i vad avser frågan, huruvida denna fordran skall täckas genom tvångsclearingen eller icke. Med hänsyn till alla dessa omständigheter och då staten ej bör utsättas för misstanken att vilja gynna sina egna intressen vill utskottet, i anslutning till vad som påyrkats i motionerna I: 498 och II: 584, föreslå att frågan, huruvida denna statens fordran skall ställas utanför tvångsclearingen eller ingå i denna, eventuellt med prioritetsrätt, överlämnas till avgörande av ett tremannakollegium av framstående opartiska domare, vilkas utslag, baserat som sig bör på såväl civilrättsliga som folkrättsliga överväganden eller i övrigt allmänna rättsgrundsatser, den av Kungl. Maj:t föreslagna tremannanämnden därefter har att iakttaga.

Utskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag att medel i clearingen borde reserveras för att täcka de kostnader som skulle uppkomma därest Sverige framdeles skulle anse sig förpliktat att utlämna guld av holländskt ursprung. I frågans outredda läge ville utskottet emellertid icke då taga ställning till spörsmålet, huruvida staten — därest guld utlämnades till Holland — borde uttaga ersättning för den härigenom uppkomna förlusten ur tyskmedlen. Med hänsyn till storleken av det belopp, varom här vore fråga, ville utskottet i stället förordna att för den händelse staten skulle nödgas utlämna guld, frågan om behandlingen av statens ersättningsanspråk ånyo skulle bringas under riksdagens prövning. Om guld åter icke skulle bli utlämnat, förutsatte utskottet att de reserverade medlen användes för utdelning till tysklandsborgenärerna enligt de allmänna grundsatser som 1950 blivit antagna.

Riksdagen följde utskottets hemställan.

Med hänsyn till detta 1950 års riksdags ställningstagande står riksda-

gen nu obunden när det gäller att ta ställning till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 221 angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld av holländskt ursprung.

Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit riksdagen dels att godkänna att de mot Sverige riktade kraven på utlämnande av s. k. rövat guld definitivt regleras enligt en preliminär uppgörelse som träffats genom skriftväxling den 16 augusti 1954 med de amerikanska, brittiska och franska regeringarna och enligt vilken Sverige skulle utlämna guld till ett värde av cirka 35 milj. kronor,

dels att svenska statens härigenom uppkommande regresskrav skulle få utgå med förmånsrätt ur de tyska tillgångarna i Sverige.

Vi vill i det följande endast upptaga det senare av dessa båda yrkanden till övervägande.

För regresskravets upptagande i den tyska clearingen och förmånsrätt för detta krav upptar propositionen icke någon motivering, varför vi utgår ifrån att de skäl, på vilka departementschefens ställningstagande är grundat, i huvudsak är desamma som när det år 1950 gällde ersättning för till Belgien utlämnat guld.

I likhet med ovan citerade reservanter vid 1950 års riksdag finner vi det stötande för rättsmedvetandet att staten här så att säga dömer i egen sak och tillerkänner sig själv en betalnings- och förmånsrätt som objektivt sett kan vara ogrundad. Hithörande spörsmål bör behandlas som rättsfrågor och bedömas av ett fullt fristående och högt kvalificerat organ. Det bör ihågkommas att dessa problem är i högsta grad komplicerade och att framstående jurister har uttalat meningar om dem som står i klar strid mot departementschefens uppfattning. Tyskmedelskommittén och sedermera departementschefen har förfäktat meningen att utlämnande av gullet skulle utgöra ett pris för Washingtonuppgörelsen och att clearingborgenärerna borde betala detta pris, när de haft den största fördelen av uppgörelsen. Denna uppfattning är icke bärande. Den omständigheten att staten genom tvångsclearingen inträder till fordringsägarnas skydd kan icke berättiga staten till civilrättsligt ogrundade fördelar i jämförelse med övriga fordringsägare.

Det bör hållas i minnet att realiserande av statens regressanspråk ur tyskmedlen och med förmånsrätt framför övriga borgenärer reducerar oprioriterade fordringsägares möjligheter till ersättning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och i principiell anslutning till vad ovan refererade reservanter inom 1950 års första lagutskott anförde föreslår vi,

att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition i denna del ville hemställa att Kungl. Maj:t

måtte uppdraga åt en nämnd bestående av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda om möjligt bland ledamöterna av Konungens högsta domstol, att såsom första och sista instans pröva svenska statens anspråk att erhålla ersättning ur de tyska clearingmedlen för till Holland utlämnat s. k. rövat guld samt eventuell förmånsrätt för denna fordran.

Stockholm den 25 november 1954.

Leif Cassel.

Henrik Munktell.

Gustaf Kollberg.
